

Напрям 5. Психолого-педагогічні диспозиції освітнього процесу

Бутузова Лариса Петрівна,

кандидатка психологічних наук,

доцентка кафедри психології, логопедії та інклюзивної освіти

Ташута Катерина Сергіївна,

здобувачка 2 магістерського рівня вищої освіти

за спеціальністю 014.06 Середня освіта.Хімія

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДРУЖБИ МІЖ ВЧИТЕЛЯМИ

Останніми роками, у зв'язку із посиленою глобалізацією суспільної діяльності, в освітньому середовищі відбулись разючі зміни, які незворотно вплинули на формування взаємин усіх його учасників – педагогів та здобувачів освіти. В педагогічному колективі формується конкретна система взаємин, яка впливає на перебіг навчання, виховання та розвитку учнів. Варто зазначити, що між окремими вчителями існують дружні стосунки, що виявляються у певних створених мікрогрупах із декількох осіб зі спільними інтересами та поглядами на життя [1]. На нашу думку, сутність та психологічні основи дружби між вчителями сьогодні зазнали певних змін та потребують підкріплення науково-дослідною конкретизацією специфіки прояву в умовах сучасних закладів загальної середньої освіти. В нашому дослідженні зроблено спробу з'ясувати психологічні підвалини дружніх стосунків між педагогами, визначити ключові чинники їх побудови та реалізації.

Відповідно до вікових змін та характеру рівня психічного розвитку людини змінюються не тільки зміст, а й форми дружніх взаємин (А. Коваленко (2017), Р. Туренко (2014), С. Яновська (2014), Т. Говорун (2012)). Педагогидрузі переходять до спілкування на особисті теми в процесі спільної продуктивної діяльності, включаючи творчу активно-пізнавальну роботу на основі інтересів та цінностей. В. Шинкарук презентує негативні наслідки втрати дружніх стосунків між педагогами: погіршення стану здоров'я самотніх людей, відчутність можливості від реагування свого суму та печалі з ближніми [3]. На нашу думку, педагоги, які мають дружні зв'язки з колегами, краще справляються зі стресами як воєнного часу, так і проблемами професійного характеру, із переживаннями з приводу важких життєвих втрат. Наявність дружніх особистих взаємин підвищує життєстійкість особистості (С.Мадді).

Б.Бейджелоу й Д. Ла Гайпа [1], описали динаміку дружби з погляду нормативних очікувань: перша стадія - ситуативні стосунки у зв'язку із загальною діяльністю, територіальною близькістю, взаємною оцінкою; стадія довірливого характеру стосунків - неухильне дотримання правил дружби й високих вимог до характеру друга; «внутрішня психологічна» стадія - першорядного значення набувають особистісні риси: вірність, щирість, чесність.

Дружба є диспозицією системи близьких, емоційно позитивних взаємин, які ґрунтуються на взаємній відкритості, повній довірі, спільності інтересів,

відданості, постійній готовності людей в будь-який момент прийти один одному на допомогу [2]. Дружні стосунки завжди безкорисливі, адже мають на меті формування важливого виду людських взаємин. Мета дружби буває діловою або утилітарною, проте переважно емоційною, пов'язаною із задоволенням від спілкування один з одним. Дружба може бути раціональною, адже спрямована на взаємне інтелектуально-психологічне збагачення емоційного стану. Дружба має моральну мету, адже часто орієнтована на взаємне моральне вдосконалення. Вона тісно переплітається із реальним життям педагогів, тому що вони поєднуються і взаємно доповнюють один одного. Дружба педагогів має відмінності від дружби інших фахівців, адже педагоги часто мають спільні інтереси, діяльність, спільно виконують доручені завдання. У вчителів існує так зване педагогічне спілкування як безпосередня форма комунікативної активності між усіма учасниками освітнього процесу, яка впливає на продуктивність спільної діяльності та формування толерантних партнерських взаємин. У спілкуванні завжди відбувається взаємодія інтелекту людей, їхніх емоційних сфер і їхньої волі, а це означає, що й у педагогічному спілкуванні фактично постійно розгортається взаємодія характерів і, зрозуміло, взаємодія особистостей [1]. Давні друзі-колеги можуть заздалегідь передбачати реакції і поведінку один одного в різних життєвих ситуаціях, аж до визначення ходу думок, які згадуються на основі певного спільно пережитого життєвого епізоду. Отже, дружба педагогів має ряд психологічних характеристик: спрямована на формування моральних цінностей, взаємозбагачення на основі спільно пережитих емоцій, має на меті формування позитивного доброзичливого мікроклімату в педагогічному колективі та сприяє поліпшенню продуктивності спільної професійної діяльності [3].

Задля вивчення особливостей дружби серед педагогів було проведене опитування серед педагогів загальноосвітнього навчального закладу. Всього нами було опитано 20 педагогів віком від 30 до 55 років Мотовилівської ЗОШ I-III ступенів імені І.М. Мороза. З них: 5 респондентів – це молоді вчителі, зі стажем роботи 7 років, 4 - 15 років, 11 педагогів - мають стаж від 20 до 27 років. В ході дослідження було використано анкету для діагностики характеру дружби між членами педагогічного колективу.

Серед опитаних педагогів переважна більшість (70%) вказали на наявність друзів серед своїх колег. Ключовими засадами дружби між педагогами зазначеного закладу є спільна діяльність: 82% педагогів старшого віку (зі стажем понад 20 років) разом навчались у закладі вищої освіти і зі студентських років приятелюють. У молодих педагогів формуються дружні взаємини із членами їх колективу у ході спільної діяльності на основі взаємопідтримки, толерантності та партнерства у важливих питаннях. Опитані педагоги вважають своїми друзями осіб, які їх постійно підтримують, здатні вислухати у конкретній ситуації та підказати дієві рішення. Між педагогами існують міжособистісні контакти і поза закладом освіти, і в робочий час. Один педагог сумнівався у наявності друзів у власному колективі через вирішення непримиренних суперечностей в ході спільної роботи. Молоді педагоги

вважають своїми друзями переважно тих колег, які мають такі ж ціннісні орієнтації, як і вони.

Ключовим фактором, який сприяє дружбі 65% педагогів вважають сприятливий психологічний мікроклімат та позицію керівника колективу, який «постійно всіх згуртовує спільними справами та діяльністю». 80% вчителів зазначили, що їм значно легше ділитись зі своїми колегами-друзями емоційними переживаннями, іноді при виникненні суперечностей чи незначних конфліктних ситуацій, вони шукають підтримки та допомоги від директора у ефективному вирішенні таких питань. Думка колег є важливою і несе у собі позитивне емоційне налаштування, значно легше сприймати нервові перенавантаження. 20% педагогів не бачать особливого впливу дружби на освітній процес, адже більшість часу приділяють увагу підготовці та проведенню уроків, не завжди мають можливість та бажання поспілкуватись з колегами.

Водночас, дружні стосунки проходять випробовування при зіткненні конфліктів інтересів та часто обумовлюються особистісними характеристиками педагогів: розподіл доручень, навантаження, справедливість системи стимулювання, пліткарство серед колег, заздрощі та бажання самоствердитися за рахунок іншого. Психологічна сумісність колег, на нашу думку, відіграє також не останню роль, що є предметом наших подальших дослідницьких розвідок.

Література:

1. Москаленко С.М. Дружба у світлі моральних цінностей людини. Філософські обрії: Науково-теоретичний часопис. Київ: 01/2003. - С.178-188.
2. Скрипченко О.В.. Лисянська Т.М.. Скрипченко Л.О. Довідник з педагогіки і психології. Навчальний посібник для викладачів, аспірантів та студентів педагогічних навчальних закладів. Київ: 2000. - 259 с.
3. Шинкарук В.І. Дружба. Київ: Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України : Абрис, 2002. - 742 с.